

# Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

---

## Jubilea a zprávy Jubilees and news

*Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, Vol. 40 (1995), No. 2, 110--[112a]

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139346>

## Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1995

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.



This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

# jubilea zprávy



## ZA PROFESOROM MILANOM KOLIBIAROM

Dňa 9. júla 1994 postihla slovenskú matematiku ďalšia veľká strata, keď po nečakaných a náhlych úmrtiach prof. I. Kluvánka a prof. Š. Známa nás po dlhších útrapách navždy opustil prof. RNDr. Milan Kolibiar, DrSc.

Profesor Kolibiar bol mimoriadnym zjavom v doterajších krátkych dejinách slovenskej matematiky. Patril ku prvej generácii matematikov, ktorí vyštudovali už v Bratislave a niesli ťarchu pionierskych rokov budovania vysokého školstva a matematických inštitúcií na Slovensku. M. Kolibiar bol jeden z tých, ktorí pri výchove matematicky nadanej mládeže neľutovali času ani námahy, ba obetovali tomuto šlachetnému cieľu aj časť svojich osobných vedeckých ambícií.

Životopis Milana Kolibiara je stručný, priamočiary, ale pritom typický pre slovenské pomery. Narodil sa 14. februára 1922 v Detvianskej Hute, okres Zvolen, v rodine chudobného roľníka. Rodina žila na lazoch, kde bola síce obklopená krásnou a divokou prírodou, ale ďaleko od vtedajšej civilizácie. Najkratšia cesta, či lepšie povedané necesta, vedúca do školy merala vyše 6 km. Preto malý Milan začal navštevovať „gazdovskú“ školu, kde jeden z obetavých sedliakov učil vo svojom dome deti z okolitých dreveníc čítať, písať a rátať. Dialo sa to väčšinou v zime, kedy ustali poľné práce. Neskoršie si dedinský učiteľ všimol mimoriadne bystrého a usilovného žiačika Milana a spolu s farárom prehovorili rodičov, aby dali chlapca do vyššej školy. Tak sa dostal M. Kolibiar najprv do Zvolena a neskôr do známeho cirkevného gymnázia v Kláštore pod Znievom. Roku 1942 sa po maturite zapísal na štúdium matematiky a fyziky na novozriadenej Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity (po vojne znova premenovanej na Univerzitu Komenského) v Bratislave. Štúdium úspešne ukončil r. 1946



a nastúpil na asistentské miesto na katedre matematiky tej istej fakulty. R. 1956 sa habilitoval a v r. 1964 bol menovaný za profesora. Zároveň sa stal prvým vedúcim Katedry algebry a teórie čísel PF UK. V tejto funkcii pôsobil až do oficiálneho penzionovania, do r. 1987. (Od r. 1980 prešla katedra na novoutvorenú Matematicko-fyzikálnu fakultu UK.) Na MFF UK pôsobil až do leta 1993.

Kolibiarove zoznamenie sa s vedou začalo až po štúdiu. Mal znova smolu, pretože ani povojnové roky neboli nijako priaznivé na vedeckú prácu. Vysoké školy sa na Slovensku reorganizovali a stali sa z nich masové učilištia. V matematike, okrem toho, nebola u nás skoro žiadna tradícia. Dnes vieme, aký je dôležitý dlhodobjší pobyt v kolektíve s tvorivou atmosférou a s dobrou knižnicou, napríklad niekde na zahraničnej univerzite. To v Kolibiarovom prípade vôbec neprichádzalo do úvahy. Kolibiar bol v podstate samouk. Vďaka svojmu matematickému talentu a húževnatosti pustil sa spolu so svojim spolužiakom a priateľom Jánom Jakubíkom do štúdia teórie zväzov. Poradil im to prof. Otakar Borůvka z brnenskej Masarykovej univerzity, ktorý dochádzal po vojne do Bratislavy prednášať na univerzitu. Kolibiar s Jakubíkom nielenže študovali Birkhoffovu Teóriu zväzov, ale na veľké Borůvkovo počudovanie, trúfali

si riešiť aj problémy z tejto knihy. Neskoršie, keď vyšlo 3. vydanie Birkhoffovej knihy, tak autor v nej poznamenáva ku Kolibiarovej charakterizácii modulárnych zväzov, že to patrí ku pozoruhodným výsledkom. Ruský matematik L. A. Skornjakov vo svojej knihe o teórii zväzov uvádza výsledky o relatívne komplementárnych distributívnych zväzoch ako Kolibiarovu vetu. Okrem teórie zväzov venoval sa Kolibiar aj čiastočne usporiadaným množinám, univerzálnym algebrám a topológií.<sup>1)</sup>

Mimoriadne vzácnou črtou Kolibiarovho pedagogického a vedeckého pôsobenia bolo, že nepracoval len sám, ale k vedeckej práci zaučal aj svojich študentov. Štedro rozdával nápady a témy. Potom čítal a korigoval prvotiny svojich študentov. Robil to systematicky a cieľavedome. Možno smelo povedať, že profesor Kolibiar bol prvým slovenským matematikom, ktorý sa uvedomele venoval vedeckej výchove mladej generácie. Už r. 1955 založil prvý a úspešný študentský vedecký seminár. Pod jeho vedením napísali prvé práce napr. P. Brunovský, L. Bukovský, E. Gedeonová, J. Gruska, T. Katriňák, I. Korec, B. Riečan, Z. Riečanová, B. Sivák, Š. Znáť a ďalší. K tomuto zoznamu treba pripočítať dobrú desiatku oficiálnych aspirantov, či doktorantov. Ďalšie zlepšenie vedeckej práce si sľuboval od vzájomných kontaktov s inými pracoviskami. K tomu mala slúžiť aj Letná škola z čiastočne usporiadaných množín a univerzálnej algebry, čo bola spočiatku spoločná akcia brnenských a bratislavských algebraikov. Neskoršie sa to rozrástlo na medzinárodnú konferenciu. Sľubne sa rozvíjala aj Zimná škola z algebry. Za toto všetko patrí profesorovi Kolibiarovi veľká vďaka, lebo prekliesnil cestu mnohým ďalším generáciám slovenských matematikov k súčasnej vede.

Prácu s matematickými talentami si predstavoval Kolibiar na širokom fronte. Bol jedným zo zakladateľov a dlhoročným organizátorom súťaže Matematická olympiáda na Slovensku. (V rokoch 1951–1963 bol predsedom KVMO pre bratislavský kraj, v rokoch 1963–1966 členom ÚVMO v Prahe.)

<sup>1)</sup> Bližšie údaje o Kolibiarovej vedeckej činnosti sa možno dočítať v článkoch Czechoslovak Math. J. 42 (117) (1992), 187–190, a Mathematica Slovaca 42 (1992), 251–256.

Na druhej strane sa živo zaujímal aj o dianie na stredných školách. Bol spoluautorom úspešnej učebnice matematiky pre stredné školy, recenzoval a posudzoval prakticky všetky stredoškolské učebnice matematiky. Zastupoval Československo v International Commission on Mathematical Instruction pri UNESCO.

Pochopiteľne, že sa prof. Kolibiar nevyhol ani organizačnej práci. Viackrát na fakulte prodekanoval a zúčastnil sa množstva rozličných schôdzí. Po dlhé roky bol členom či predsedom viacerých komisií pre udeľovanie vedeckých hodností z matematiky. Koordinoval vedecký výskum a bol dlhoročným členom kolégii pri SAV a ČSAV. Pracoval aj vo viacerých redakciách matematických časopisov. Svojou autoritou prispel k vážnosti Jednoty matematikov a fyzikov. Keď sa začiatkom šesťdesiatych rokov Jednota na Slovensku zreorganizovala, tak sa stal prvým predsedom bratislavskej pobočky.

Tí, ktorí častejšie stretávali prof. Kolibiar, si určite spomínajú, že bol málokedy zle naladený. Snažil sa na svoje okolie pôsobiť optimisticky. Aby druhým dodal odvahy a sebadôvery, verejne sa vyznával zo svojich neúspechov a nedostatkov. Niekedy to aj silne prehnal. Robil to s takým šarmom a jemu typickým humorom, že si rýchlo získal obdiv a sympatie študentov a mladších kolegov. Niet preto divu, že už za života bol opradený mnohými historkami a anekdotami. K jeho romantickej povahe patrila aj láska k umeniu. Zaujímal sa o poéziu a pri vhodných posedeniach s radosťou prednášal básne klasikov i súčasníkov. Pri zahraničných cestách sa pripravoval aj na návštevu galérií. Najväčšiu radosť mal z počúvania hudby. Sám tiež „muzicíroval“. Hrával na klarinete a spoluúčinkoval na hudobných vložkách, ktoré vyplňovali návštevníci letných škôl pri spoločenských posedeniach.

Profesor Kolibiar si pozorne všimával aj politický život u nás. Napriek mnohým nástrahám sa mu podarilo si zachovať nezávislosť. Iste to nebolo vždy ľahké. Súc verný tradíciám svojho rodného devianskeho kraja a vrozený zmysel pre spravodlivosť mu nedovoľovali mlčať, ak sa hlásala nepravda alebo diala krivda. To viedlo ku konfliktom s mocnými minulého režimu. Za to si vyslúžil obdiv

a uznanie väčšiny kolegov a študentov. Takéto príklady boli hodné napodobňovania.

Odchod profesora Kolibiara sa nás nielen bolestne dotkol, lebo sme v ňom stratili vzácného učiteľa, radcu a priateľa, ale zanechal po sebe prázdne miesto, ktoré tak ľahko nezaplníme. Lebo ľudia, ako bol profesor Kolibiar, sa na Slovensku často nerodia.

*Tibor Katriňák*

## 23. KONFERENCE O VYUČOVÁNÍ MATEMATICE NA VŠTEZ

K dobrým tradíciám komise pro matematiku na VŠTEZ, které zahájila v roce 1963, je organizace konferencí (dříve celostátních) o matematice na vysokých školách technických, ekonomických a zemědělských. V pořadí již třiatřicátá se poprvé v historii těchto konferencí konala v Praze ve dnech 29. 8. až 1. 9. 1994. Organizace se, vedle JČMF (komise pro matematiku na VŠTEZ), ujala VŠE v Praze, v jejichž prostorách probíhala jednání a VŠCHT v Praze, která zajistila ubytování pro mimopražské účastníky.

Účastníky konference přivítal rektor hostitelské školy prof. ing. JAN SEGER, CSc. Ve své řeči zdůraznil význam matematiky ve výchově budoucích inženýrů a nutnost péče o pěstování povědomí tohoto významu všemi zainteresovanými. Zdůraznil, že matematika je jen jedna a je pouze otázkou, jak ji přednášet. V souvislosti s tím pak vyzdvihl význam našich konferencí pro učitele matematiky.

Děkan druhé hostitelské školy, prof. ing. OSKAR SCHMIDT, CSc., ve svém projevu na základě svých osobních i obecných poznatků zdůraznil potřebu posílení výuky matematiky na středních školách.

Za JČMF pozdravil konferenci její předseda doc. ing. ŠTEFAN ZAJAC, CSc. Vyzdvihl aktivitu komise pro matematiku na VŠTEZ v rámci Jednoty a význam jejich konferencí jak pro práci učitele matematiky na VŠTEZ, tak i pro střední školu.

Zahajovací část konference ukončil doc. RNDr. JAROSLAV ČERNÝ, CSc., předseda komise pro matematiku a předseda přípravného výboru této konference. Stručně pohovořil o historii komise a jejích současných aktivitách.

Pracovní část konference zahájil doc. J. HOLENDÁ, rektor Západočeské univerzity

v Plzni, přednáškou „O vysokých školách technických“, ve které hovořil o založení, práci a plánech Fakulty aplikovaných věd ZČU v Plzni. Dále pak z pohledu rektora regionální školy se zamýšlel nad postavením vysokých škol ve společnosti.

První jednání dopoledne zakončil doc. J. IVÁNEK, prorektor pro informatizaci VŠE, přednáškou „Informační sítě a jejich užití na VŠ“, ve které podal informaci o budování a provozu nejrozsáhlejší lokální akademické sítě v ČR, která nyní zahrnuje přes sedm set počítačů v učebnách, studovnách a pracovnách zaměstnanců na VŠE v Praze. Celá síť je plně integrovaná do světové sítě INTERNET. Účastníci konference měli možnost si prohlédnout některá počítačová pracoviště a vyzkoušet funkce sítě.

Na odpolední jednání byly připraveny dvě přednášky. Doc. Š. PORUBSKÝ v přednášce „História a jednota matematiky, dva piliere jej vyučovania“ na konkrétních príkladoch zařazení matematických historických událostí do výkladu matematických pojmů ukázal na nutnost jednoty historie a výuky.

V následující přednášce „K obecným otázkám výuky matematiky“ doc. J. ČERNÝ formuloval několik základních problémů výuky matematiky na inženýrských vysokých školách v kontextu jak současné domácí situace ve vzdělávání, tak výchově evropského inženýra. Položil otázky: Co?, Kolik?, Kdy?, Jak?, z nichž na mnohé dává odpověď „Core Curriculum in Mathematics for the European Engineer“ (SEFI — Document 92.1) a na mnohé se pokusil odpovědět ze svých zkušeností učitele matematiky na VŠT.

V následné diskusi účastníci sdělovali své zkušenosti a názory jak k obecným, tak ke konkrétním problémům souvisejícím s přednesenými referáty.

Druhý jednací den zahájil doc. O. KOPANEV z PF v Prešově přednáškou „K otázkám vedeckej prípravy učiteľov matematiky na TU“, ve které informoval o stavu vědecké přípravy učitelů matematiky na technických vysokých školách a o problémech, které s tím souvisejí.

Druhou plenární přednášku tohoto jednacího dne „Počítačová podpora matematickej prípravy inžinierov“ prednesl doc. V. PIRČ. Zamýšlel se nad mírou připoutání inženýra

k počítači a mírou zavedení počítačů do výuky matematiky na VŠT.

Následná diskuse o zkušenostech jak s problémy vysokoškolské metodiky a didaktiky, tak s problémem počítačů ve výuce plynule navázala na jednání ve třech sekcích.

V sekci zaměřené na obecné otázky výuky matematických předmětů na VŠT se přítomní zabývali problémem maturit a přijímacích zkoušek na vysoké školy, otázkami zkoušení, hodnocení studentů a kreditním systémem a také práci s talentovanými studenty.

Ve druhé sekci byly diskutovány konkrétní problémy výuky matematických předmětů jak v bakalářském, tak v inženýrském studiu na VŠT.

Třetí sekce byla zaměřena na počítačovou podporu výuky matematických předmětů na VŠT (Mathematica, Maple, vlastní programy).

Po skončení sekcí měli účastníci konference místo tradičních výletů a exkurzí možnost diskutovat problémy přímo na vybraných katedrách matematiky pražských VŠT.

Dopolední blok třetího jednacího dne byl věnován střední škole, a to konkrétně standardům. Na obecný pohled na standardy doc. E. FUCHSE navázal Mgr. F. PROCHÁZKA konkrétními standardy pro SOŠ. Problematiku střední školy uzavřel doc. J. BAYER pohledem vysokoškolského učitele na profil absolventa střední školy.

Následnou diskusi řídil doc. F. JEŽEK a rozdělil ji do tří tematických okruhů: středoškolské standardy z pohledu VŠTEZ, přijímací řízení, vznikající technická lycea.

Odpolední jednání zahájil doc. F. JEŽEK. V přednášce „O geometrii“ poukázal na úska-

lí komunikace technik – matematik, na jehož odstranění by mohlo mít podstatný vliv právě geometrické modelování. Proto doporučuje, aby geometrické modelování tvořilo podstatnou složku ve výuce geometrie na VŠT.

Následující přednáška prof. P. VOPĚNKY „Nekonečně malé v matematice“, která přilákala matematiky i mimo účastníky konference, ukázala, že návrat k pojmu „nekonečně malé“ by mohl být přínosem pro budoucí výuku matematiky (pro nematematiky).

Toto jednací odpoledne zakončil doc. A. KLÍČ přednáškou „Dynamické systémy obecně“. V populárním výkladu uvedl na příkladech možnosti využití dynamických systémů v přírodních vědách a technice.

V posledním jednacím dopoledni vystoupil Z. BITTNER, profesor stavební mechaniky Stavební fakulty ČVUT v Praze, s přednáškou „Matematika z pohledu inženýra“. Ukázal na možnosti, ze své zkušenosti inženýra, prolínání matematických disciplín do inženýrského studia.

Na přednášku navázala diskuse, ve které se účastníci vyjadřovali k problematice matematického inženýrství na VŠT. Tato problematika by byla i základní náplní jednání 24. konference o matematice na VŠTEZ, která se bude konat v roce 1996.

Konference měla za hlavní cíl zamyslet se nad současnými problémy výuky matematiky na vysokých školách inženýrského zaměření v kontaktu se střední školou. Jak se tento cíl podařilo splnit, mohou nejlépe posoudit účastníci sami.

*Milada Kočandrlová*